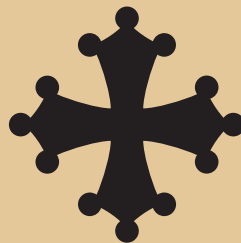

Associacion Parlarem en Vivarés
n°100 - Ivèrn - Feurèir/Març de 2019

LO GRINHON

La Gazeta dau Vivarés d'en Naut

SOMARI

Trenta ans, cent numèros : Gerard Betton - **La bigòssa antimilitarista** : Michaël Neyrolles - **L'Occitan qu'es aquò ?** : Philippe Duclaux - **Avem legit e Legir** : Gerard Betton - **L'Òme dau Riu Niolós** : Joan-Claudi Forêt - **www.bartavel.com** : Patric Cròs - **La ròsa e lo resedà** : Louis Aragon (Marc Noalha) - **Atlas sonòr de las lengas** : Patric Cròs - **Voyages Parlarem** : Ugueta Betton - **Au Temps de Radio Vivarés 1982... Sovenirs** : Gerard Betton - **La tartifleta ardechesa (Lo beure e lo minjar)** : Lucette Rouchier - **Escotar (La Velhaa, L'Escabòt)** : Marc Noalha - **Lo Rat** : Patric Cròs - **Era un còp... los Trobadors, Peire De Vic** : Patric Cròs - **Trenta ans de temps** : Quentin Garnier

Trenta ans, cent numèros

L'avètz pasmens aquel n°100 dau Grinhon !

Naissut en feurèir de 1989 de la volontat daus responsables de Parlarem en Vivarés, lo Grinhon fèsta doncas d'aqueste an sos 30 ans. Qun gente atge !

D'escrit occitan n'i a gaire vèrs nosautres, n'i aviá encara tan mens en 1989. Barjacavam a la ràdio, sus Ràdio-Vivarés dempuei setembre 1982 e voliam passar a l'escrit. Un biais de bien afortir qu'aquela linga existava mai aici, amai si siem sus las boinas Occitan – Francoprovençau. Aquela linga èra totjorn viva, empleiaa encara en vila e la ràdio n'aportava lo temonhatge totas las setmanas. Passar a l'escrit qu'èra bailar un pauc de seriós, mai de pès a una linga que tant de monde se contentavan de laisser aus paisans e encara, coma se disiá, per parlar en las bèstias. L'escrit pausa lo probleme de la lectura. Si avem apres a legir lo Francés, pas ren per l'Occitan. Lo « patois » l'escòla ne'n teniá pas compte, e ren de ren sus l'istòria, lo passat gloriós d'aquela linga tant remirabla. Per nòstra linga, nòstra cultura, devem tot faire nosautres mesme, pas d'aidas, d'escòlas, de fonccionaris e de politics per nos sostenir, nos aidar, pas d'academia ni d'autoritat per cadrar l'evolucion de l'escritura de la linga, pas de sosten a la premsa, la creacion, l'edicion... e poiriam contunhar encara de temps ! Juste un grand silenci, çò qu'es una maniera de dire qu'existem pas, de niar nòstra realitat. Sens faire d'embarràs e tot simplament, poiem dire que i a bien aquí la manifestacion d'un grand mespritz per una cultura e lo pòble que la pòrta.

E lo Grinhon a fait son chamin, balin balan, mas totjorn viu. Encuei l'avètz en man, avètz pogut veire que per aquel numèro especiau a mai que doblat lo nombre de sas pajas. E encara tot i chaviá pas, chaupuguèt chausir ! Aurem doncas un pauc de reserva que chau bien vite se lançar dins lo N°101, aquel de prima. Avètz dins lo somari la lista d'aqueles qu'an participat, i a de plomas novelas e aquò nos baila de vam. Tots los redactors de bona volontat son los benvenguts e... poiem aidar los timides de l'escritura !

G.B.

LO GRINHON

es la revuaa de l'associacion occitana
PARLAREM EN VIVARÉS
D'ès Anonai.

Es mandaa a tots los aderents.

Per la recèure, mandar
12 € per una persona
15€ per un coble a :

LO GRINHON (G. Betton)

*La petita Comba
27 rua Marcel Bruyère
07100 ANONAI*

Faire lo chec a l'òrdre de
PARLAREM EN VIVARÉS.

Los abonaments partan dau n° de Prima
e s'achaban daube lo n° d'Ivèrn...

Veiquà un tèxte que voliái escriure en nòrd occitan mas es estat impossible de parlar dau grand de Roergue sens faire referéncia a sa lenga. Es aquò qu'es una mescla de nòrd occitan e de lengadocian, es un pauc a l'imatge d'un tròç de mon chamin de viá, un anar-tornar dau Roergue au Forés. Quò's lo temps passat jovent per l'Aubrac que me faguèt comprene qu'èro occitan mai païsan, païsan amai occitan.

La bigòssa antimilitarista

La bigòssa¹ en foire² la vinha
S'es venguá pingar pel cap del papet.
T'an reformat de mercés la nhafra,
Antimilitarista te faguèt.
Refusar las armas de l'armada
Aquò's ton eiretatge z-o portem.

Las orrors, lo paire las te contèt
Que tornat de quatòrze³ n'a veguás.
Jamai s'tornará faire çò disiá,
De veiaas tan òrras, z-o cresiá, s'trompèt.
Tu, de ton latz, per la patz, as ovrat,
Lo papet, pas un de tos sèis garçons
Se faguèt assassin Republi-con.
D'un biais o d'un autre an refusat.
Refusèron de servir la guèrra.
E tu as fait que meissonar seïar
Lo fen lo blat de la viá per minjar
Puèi foire la vinha virar la tèrra.
Aquí luènh de la violença, ronha
De França, reviscolar lo país
Las quilhas de uèit cultura d'aicí,
Sopeta de la mameta franc bona.
I aguèt pas mestièr daus alemands
Per que nòstra lenga siá putafinaa.
Te vèio encara l'aurelha pejaa
A la ràdio quand parlava occitan.
As compres tard un liure a la man
Qu'avián mentit, disián l'òc s'escriu pas !
Sovenir de tu a me demandar
Mòrt d'inquietuda, mos dètz-a-uèit ans,
Se l'armaa me voldriá pas prene ?
Sorire infinit, satisfaccion
De mon « Non » que marchèt la transmission,
Sens pas mai se parlar nos comprene.

1. lo bichard – 2. fotjar – 3. la guèrra de...

L'Occitan qu'es aquò ?

L'Occitan l'ai totjorn auvit parlar.
Mas sabió pas que qu'èra una lenga !

Dempuei l'atge de sieis mes, passavo mas vacanças vès mos grands parents Perrier a Sant-Safloriá. Mon pepet èra naissut a Sant-Safloriá, ma memet a Rochapaura. Aquò los empachava pas de se comprendre.

Ai grandit daube aquela lenga. Encuei sió content d'adurre ma participacion au Grinhon per son numerò 100. Cent numeròs : un gente chamin ! Sió a Parlarem dempuei 1992, ai participat un temps au conseu d'administracion. Mas qu'es lo prumier còp que me lanço per escriure en Occitan.

De còps daube lo Gerard (Betton) parlem de nòstra lenga, quò fait mai d'un còp que me demanda si porió pas escriure un article dins lo Grinhon. Ai jamai agut lo temps, e pasmens sió pas encara retraits, o l'ai jamai pres. Doncas lo Gerard me n'en parlava plus. E puei un jorn en davalant a Chaumeirac me parla dau numero 100 e qu'es mi que li ai propausat un texte, sens ben saber çò qu'escriurió.

Ai pensat aus "Ancians" de Sant-Safloria, quasi tot lo monde parlava l'Occitan, disiàn lo patoas, qu'es coma aquò que l'escòla lor disiá qu'aquò s'apelava. Ma maire me disiá qu'aqueles que disiàn de mòts de patoas a l'escòla devián portar un bonet d'asne. Ma maire dau resta a jamai parlat lo patoas, sos parents vivián au vilatge – l'efect vilatge me diguèt lo Gerard. Mon paire, de Seyaret, entre Prèus e Satiliu, doncas a la campanha, sap encara parlar lo patoas.

Eira, los "Ancians" s'en van los uns après los autres. La joinessa parla quasi plus l'Occitan. L'Occitan vivaroaupenc vai trescolar ? Una lenga qu'es una cultura, un biais de pensar, de vieure.

Sómio una renaissença d'aquela linga. L'Occitan deu vieure. Que vive lo Grinhon, que vive Parlarem, que vive l'Occitan vivaroaupenc, que vive la lenga d'Òc.

Felipe Duclaux

Avem legit

La Marie aviá pas encara vint ans quand se maridèt embé l'Urbain Faure de vèrs Antraigas, e la nòça se faguèt un prumier d'abrièu. Sabe pas si la data a son importença mès o chau dire, la Marie èra una famosa blagaira ! Contava sa nuèit de nòça coma aquò : « Lo prumier còp que coijère sobre un matelas, estrenère mon Urbain ! »

Tirat de « Dins lo temps », Randamont, atelier d'occitan. Ven de pareisser : decembre 2018, Antraigas

Per lo comandar : Maison de la Randonnée, Association Randamont, 07530 Antraigues (10+4 o 5 € de port) GB

(veire encara paja 8)

L'Òme dau Riu Niulós

Vequià un conte de batuá quand au país los lops viravan.
Qu'èra autres còps, qu'èra solia, una istòria que nos contavan.
Ce qu'amam bien quand siam petits qu'es d'aver paur d'istòrias fauvas
qu'auvèm l'ivèrn acrapaudits davant le fèc petant d'alauvas.

Quò se passèt l'ivèrn dau lop : tremblavan las maisons soletas
perduàs dins los boés loenh de tot, es la Charossa, es las Faietas.
Doàs chiaura' aici, tres fiàs elai èran passaas diens la grand gola.
Pire que tot : diens los balais chaunhèran la vièlha Ribola.

Paura, per ativar son fèc, èra sortiá quèrre brosilha.
Èra le lop venut d'enlèc la minjar quí, es la Blachilha.
Tots los chaçaires dau canton le vèspre de l'eifrós maleire
lai s'arrossèran de pertot : qu'a la batuá chascun s'ateire !

La bèstia neira vers Fornàs se rescondiá en fons de comba.
Qu'èra veient coma le nas : sas piaas sus la neuja que tomba
virava' en rond per los talhís. Chasque cent pas èra a la gaita
un daus cent òmes daus país lais acor'guts, lhor jorna feita.

Lhor faliá barrar per uncue los dos pendants de la riveira,
gardar le lop tota la nuet sarrat diens quela pendoleira.
A la pica dau jorn, deman los chins de tota la chinalha
de sos ronzeirs le levaràn per le botar sos la mitralha.

Dobe fusilhs e chins venuts, i aiá quí de famós chaçaires,
le grand Jòusep daus Esconduts, d'es Comba Neira los tres fraires,
los cinc Marcons d'es Sant Bonet reputats tots bonas guinhòchas
e d'es Sant Júlia le Fanget, de municions las plenas pòchas.

Èra pingat chascun daus cent, siese tiraire o rabateire,
au poent chausit per le Vincent, Vincent daus Cròs dit Èl de veire,
nommat mèstre de la batuá a causa de sos dons de chaça,
autoritat reconeissuá, èl de rachon, l'autre de glaça.

D'arma e de mòrt, trista maison, dobla velhaa a la Blachilha :
dau temps qu'en naut diens le chambron preiavan femnas e familha
sus quatre planchas contenant los paures òs cuvèrts de ropas,
le bòrlhe e Joan son luctenent en bas ateiravan lhors tropas.

Sus las cinc oras dau matin vequià qu'intrèt diens la cosina
un tipe croi dobe son chin, tots dos paiavan pas de mina.
Diguèt : « Veno dau Riu Niulós per la batuá qu'ai auvit dire. »
En los veient tan treulhes tots aguèra' enveia de ne'n rire.

Mostacha, abits e piaus giurits, se son secós e chin e mèstre.
Tan mingolets e tan petits, qu'es pas permetut de zòs èstre.
Le mèstre aiá le nas torçut, le chin los pautons en bitòrça :
qu'èra un bastard gris e lanut, sens fòrma e benliu ben sens fòrça.

Le borlhe ne'n aguèt pietat : « L'amic, as fait 'na lònja rota.
Deves èstre guechit-crevat, tan treulhes siatz, tu e ta mota.
Afaire d'òmes es la batuá. Chaçam le lop, non pas l'iaça.
Dermirés quí. Chaça feniá, poirés tornar josca ta plaça. »

Diguèt le Joan d'es Font-Dessós que coneissiá bien la Montanha :
« Quel òme ven dau Riu Niulós, un luec perdut de niula e sanha.
Tot ce que viu diens quau país es magre e dur, torçut e paure.
La viá lai picha e s'endurcís : de fèr sos le martèl dau faure.

Sos neuja e nuet l'òme e son chin an percor'gut sens n'èstre teges
tan lònja tira de chamin qu'aicí n'en tombariam tots reges.
Diu essublèt le Riu Niulós, sas pendoleiras e sas fonzas.
Semblan de rats mas son de lops, òmes e bèstias, o de ronzas. »

A l'òme Joan versèt de vin, aus dos una assieta de sopa.
Lhi demandèt le nom dau chin. « Qu'es una china, qu'es Charopa. »
Bailèt le bòrlhe le sinhau, doas ora' après, a la piqueta.
Davalèran en fons de vau. La luna se jasiá soleta.

Los cent tiraires esconduts que d'aver gòbi començavan
tota la nuet, dreits o jaguts, avián velhat e escotavan,
sens brut, sens bojar ni pipar, per encerclar la bèstia neira.
D'un còp auviguèran japar los chins laschats sus la riveira.

Aián desniat le lop lai-bas sos un cuchon de boissonalha
e le menavan sos Fornàs seguent le cròs josca a la Rialha.
Còps de fusilh, japaments, crits. Una despòlha diens la bisa.
A la piqueta tot es gris. Mei-lop, mei-chin, qu'es l'ora grisa.

Diens la fonza una bèstia jai e tota la corraa d'i córrer.
Ce que veian lhor fai esmai, s'alònja de tres palms lhor morre.
Le chin dau Paul dau Pasturau, le paure ! a reçauput la bala.
Es desjà loenh le lop avau : cercle romput, s'enfur, davala.

Laissant chin crevat per lop viu, de rabateire'una dotzena
retòrnan seure au bòrd dau riu las piaas de l'afrosa desmena.
De pèira en pèira fau sautar, fau gabolhar diens la gafolha,
s'escolanchar e s'esfatar, ardit ! patrolha que patrolha.

Au Cançonet un còp rendut, passaa la Cança sus la plancha,
le lop de tots los chins segut montèt l'autre latz en esflancha :
Blacha Bèla après Charpentair, Chirat Blanc avant Ròchas Platas.
Los òmes seguián loenh darreir a travèrs ronzas, balais, matas.

Per arriar josca aus Achís, d'òmes ne'n restava pas gaire,
esbafats, trempes e guechits, mas quatre o cinc per tal afaire !
Per arriar josca au Chirat, ne'n restava mas dos, doàs neiras :
l'òme e son chin coma un gros rat que sentinava entre las pèiras.

Son los chaçaires arrossats au Cançonet en bòrd de Cança.
Tiran la toma de lhors sacs, près de tombar de malalança.
An tan cor'gut depue quau pont per còstas, combas, pesseleiras !
Gardan los iaus pingats lai-mont, onte an filat doas fòrmas neiras.

Penso que qu'es a quau moment que naissiguèt la bèla istòria
que s'eschampèt tan vistament de bocha en bocha e en memòria :
de quel òme dau Riu Niulós que persinguèt doba sa china
tres jorns de temps dos o tres lops e que los tuèt maugrat sa mina.

*L'idèia de questo poèma m'es venuá dau poèma The Man from Snowy River escrit per le poèta
australian Banjo Paterson (1864-1941). Qu'es un long poèma narratiu contant un istòria de cha-
viaus. Diens una fèrma dau bush, un estalon s'es eschapat per joendre un tropèl de chaviaus sau-
vatges. Tots los fermiers daus environs organizan una chevauchaa per le retornar prendre. Un ca-
valier de trista mina se presenta sus un chavèl tant treulhe, cròdi e mingolet que le propietari de
l'estalon, le vieu Harrison, le rebuta d'en promeir. Mas Clancy, un fermier sage e escotat, lhi ditz
de le menar dobe ielos : quel òme ven de Snowy River, au pè dau Mont Kosciusko, coneissut per la
soliditat de sos òmes e de sas bèstias. Finalament, qu'es quel òme que tornarà l'estalon en s'engat-
jant diens una pendoleira esfraianta qu'es le solet a lais ausar 'nar.*

*L'Ardecha es pas un país de cultura populara ipica coma l'America o l'Australia. Ai transpausat
l'expedicion en batuá au lop e remplaçat le chavèl per le lop e le chin. Mon poèma, sòrta de balada
a la mòda irlandesa, me rapèla mai, après còp, l'òvra dau poèta occitan d'Auvernha Arseni Verme-
nosa (1850-1910) : ambiença invernal e montanharda...*

*Ce que ditz le poèta landés Bernat Manciet dau monde de sa Granda Landa, zò pòio modèstament
aplicar a nòstre Vivarés : « Lai subsista una poblada umiliaa per l'Istòria. Mi lhi bailarai mieus :
de legenda... »*

Joan-Claudi Forêt

Lo site www.bartavel.com es lo darreir brolhat de l'aventura de Parlarem.

Fuguèt fait per çò que sus un site internet poiem botar de tèxtes, d'imatges, de fotòs e sustot de documents audiòs. Quò baila la possibilitat d'auvir la lenga d'ès nosautres de pertot, de gardar nostre biais de parlar. Sufís mas d'anar sus l'internet per l'auvir.

Quò que i a sus bartavèl ?

Dins « **Legir e Auvir** » trovem de dictionaris e de tèxtes que sovent se poian auvir, quauques uns de Radiò-Vivarés o de las Cronicas dau Revessin e tots los Grinhons. I a encara de trabalh de faire sus Radiò-Vivarés o la Cronicas !

Dins « **Escrire** » i a lo biais d'escrire en grafiá classica e una presentacion daus livres escrits per los escrivans d'ès nosautres

Si volètz aprene a parlar la lenga coma zò fasem aquí fau anar veire « **Aprene** », lais trovarètz de fichas de gramatica e de conjugason. Manca mas de botar lo son.

Tot çò qu'avetz totjorn vògut saver sus l'occitan se tròva dins « **La lenga** », los liams mandan vèrs de sites generaus sus l'occitan o sus de travaus faits sus la lenga d'aquí.

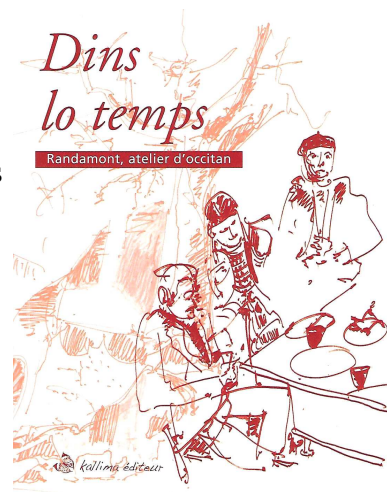
E dins « **Amai** », los liams mandan sus un blòg de novelas.

Patric Cròs

(Suite de la paja 4)

Un autre tròç dau liure de Randamont:

« Un jorn los gendarmas, que èran los vesins delh Pòl dins la charrèira que monta vèrs lo mitan delh vilatge, li foteguèron un vèrbal per çò que son chin aviá pas lo nom de son mèstre escrit sobre son colierà. La nuèt d'après, los gendarmas durmiguèran pas gaire : a cha còp quauqu'un sonava en lhor pòrta e vesían pas jamai dengun. Lo matin, s'avisèron ... » (p.45)

La ròsa e lo resedà

Celui qui croyait au ciel
Celui qui n'y croyait pas
Tous deux adoraient la belle
Prisonnière des soldats
Lequel montait à l'échelle
Et lequel guettait en bas
Celui qui croyait au ciel
Celui qui n'y croyait pas

Qu'importe comment s'appelle
Cette clarté sur leur pas
Que l'un fut de la chapelle
Et l'autre s'y dérobât
Celui qui croyait au ciel
Celui qui n'y croyait pas

Tous les deux étaient fidèles
Des lèvres du cœur des bras
Et tous les deux disaient qu'elle
Vive et qui vivra verra
Celui qui croyait au ciel
Celui qui n'y croyait pas

Quand les blés sont sous la grêle
Fou qui fait le délicat
Fou qui songe à ses querelles
Au cœur du commun combat
Celui qui croyait au ciel
Celui qui n'y croyait pas

Du haut de la citadelle
La sentinelle tira
Par deux fois et l'un chancelle
L'autre tombe qui mourra
Celui qui croyait au ciel
Celui qui n'y croyait pas

Ils sont en prison Lequel
A le plus triste grabat
Lequel plus que l'autre gèle
Lequel préfère les rats
Celui qui croyait au ciel
Celui qui n'y croyait pas

Un rebelle est un rebelle
Deux sanglots font un seul glas

Aquelo qu'èra au ciau fidèle
Aquelo que l-i creiá pas
Adoravan tots dos la bèla
La presoneira daus sordats
Loquun montava l'escabèla
E loquun gaitava d'en bas
Aquelo qu'èra au ciau fidèle
Aquelo que l-i creiá pas

Coma que sise que s'apèla
Aquela claror sus lor piaa
Qu'un fuguèsse de la chapèla
E l'autre ne'n vouguèsse pas
Aquelo qu'èra au ciau fidèle
Aquelo que l-i creiá pas

Tots dos èran que mai fidèles
De las bochas dau còr daus braç
E tots los dos disián que iela
Vive e qui viurá veirá
Aquelo qu'èra au ciau fidèle
Aquelo que l-i creiá pas

Quante lo blat es sos la grella
Machat qui fai lo delicat
Machat qui bròja 'na querèla
Au meitan dau comun combat
Aquelo qu'èra au ciau fidèle
Aquelo que l-i creiá pas

Dau plus naut de la ciudadèla
La gaita dos còps tirèt mas
Ne'n veiquià un que trampalèia
L'autre tomba qui merirá
Aquelo qu'èra au ciau fidèle
Aquelo que l-i creiá pas

Quante son sarrats dins la cèla
Loquun a lo mai trista jaç
Loquun mai que l'autre barbèla
Loquun se jai aube los rats
Aquelo qu'èra au ciau fidèle
Aquelo que l-i creiá pas

Un rebelle qu'es un rebelle
Mas dos plors ne'n fan mas un clas

Et quand vient l'aube cruelle
Passent de vie à trépas
Celui qui croyait au ciel
Celui qui n'y croyait pas

Répétant le nom de celle
Qu'aucun des deux ne trompa
Et leur sang rouge ruisselle
Même couleur même éclat
Celui qui croyait au ciel
Celui qui n'y croyait pas

Il coule il coule il se mêle
A la terre qu'il aime
Pour qu'à la saison nouvelle
Mûrisse un raisin muscat
Celui qui croyait au ciel
Celui qui n'y croyait pas

L'un court et l'autre a des ailes
De Bretagne ou du Jura
Et framboise ou mirabelle
Le grillon rechantera
Dites flûte ou violoncelle
Le double amour qui brûla
L'alouette et l'hirondelle
La rose et le réséda

Louis Aragon

Quand se leva l'auga cruèla
Passan de la viá au trespàs
Aquelu qu'èra au ciau fidèle
Aquelu que l-i creiá pas

Chapeletant lo nom d'aquela
Que dengun daus dos a trompaa
E lor roge sang que goteia
Mesma color e mesme esclat
Aquelu qu'èra au ciau fidèle
Aquelu que l-i creiá pas

Aquelu raia e se mescla
A la terra qu'a tant amaa
Per qu'a la tempora novèla
Maürèsse un rasim muscat
Aquelu qu'èra au ciau fidèle
Aquelu que l-i creiá pas

Sise breton o de Lorena
A la corsa o la volaa
Per l'ampa o la mirabèla
Lo grilhet chantará tornar
Disetz flaüta violoncèla
Quest amor besson qu'a cremat
La lauveta aube l'irondèla
La ròsa mai lo resedà

Reviraa Marc Noalha

Louis ARAGON (1897-1982)

Première parution de ce poème en 1943. C'est un appel à l'union par de-delà les convictions politiques ou religieuses. Dédicace à quatre résistants : Gabriel Péri, Honoré d'Estienne d'Orves, Guy Môquet et Gilbert Dru.

En occitan, comme en espagnol ou en italien, « reseda » est féminin. J'ai gardé le francisme « resedà », masculin, pour la rime.

Quauques mots de vocabulari :

escabèla : *escabeau* ; que mai : *de plus en plus* ; cèla : *cellule (prison)* ; barbelar : *grelotter* ; clas : *glas* ; chapeletar : *répéter sans cesse* ; goteiar : *couler goutte à goutte* ; mesclar : *mêler, mélanger* ; tempora : *saison* ; besson : *jumeau*

Voyages PARLAREM par Huguette Betton

Parlarem a organisé, sauf erreur, 9 voyages d'une journée, en car, entre 1991 et 1999.

- automne 1991 : **bambouseraie d'Anduze**. Un événement que ce premier voyage ! Les inscriptions avaient été prises par téléphone, sans demander le moindre acompte... Et le jour dit, il ne manquait pas un inscrit ! Ce fut pour beaucoup l'occasion de mettre enfin des visages sur les voix entendues à la radio (Radio Vivarais).

- 19/09/1992 : **Saillans**. Visite de la magnanerie. Déjeuner à Luc-en-Diois. Visite du Clap en compagnie d'Han Shook. Visite de Die et de la cave coopérative.

FAY-SUR-LIGNON INSTANTS MAGIQUES

- 07/09/1993 : **St-Julien-Chapteuil** (village du troubadour Pons de Chapteuil). Fromagerie d'Araules. Visite du vieux moulin *Guérin* avec M. Fraysse. Chaumières de St-Front (écomusée de Bigorre). Retour mémorable avec une halte-casse-croûte à Fay-sur-Lignon où nos accordéonistes firent danser sur la place publique les voyageurs mais aussi bon nombre de villageois attirés par la musique. On en fit même un article dans le journal local.

La nuit recouvrait déjà le village. Les derniers jours d'été exhalèrent une douce senteur. C'était l'heure du souper. Les premières notes se firent entendre discrètement, comme semblant frapper aux fenêtres du bout de leur croche pour inviter à ouvrir. Une mélodieuse musique parvenait du centre de la place de la Croix.

Vous savez, en campagne, on prend son temps. D'abord, on regarde par les fenêtres pour tenter de savoir ce qui se passait. En campagne, on aime connaître ce qui se passe. Alors, plusieurs personnes charmées par cette musique entraînante sortirent de chez elle pour gagner la place de la Croix.

Là, à côté du car, des gens écoutaient

ou dansaient de façon improvisée au rythme de la mélodie que jouaient des musiciens. Alors, tout simplement, sans entremises, les Faynois présents furent invités à danser une valse. Instants magiques, où, sans se connaître, l'on communiquait par le goût partagé pour cette musique de l'accordéon.

Ensuite, on fit connaissance. Après une journée dans la région, ce groupe des environs d'Annonay faisait halte à Fay, sur le chemin du retour. Réunis par la même passion pour l'Occitan, dans l'association "Parlarem en Vivarais", ils discutent un peu avec les gens du pays avant de repartir. Merci à eux pour ces instants magiques offerts par le biais de la musique et de leur sympathie.

L'Eveil du 24 septembre 1993

- 17/09/1994 : **Sérignan-du-Comtat**. Visite du domaine (*l'Harmas*) de l'entomologiste Jean-Henri Fabre. Repas à Vinsobres. Visite chez le santonnier Robert Canut à Tulette. Valréas et le musée du cartonnage en compagnie de Mireille Roubé.

- septembre 1995 : **Le Monastier-sur-Gazeille**. Visite de l'abbaye bénédictine avec M. Pradier. Repas à Moudeyres. Visite de la ferme des frères Perrel (devenue aujourd'hui un écomusée). Les Etables et la maison du Mézenc. Retour avec une pause dans un café à St-Agrève, en musique bien sûr.

- 28/09/1996 : **La Camargue**. Rencontre avec l'association *Fougau Mount-Peliérenc*. Journée à la manade Vitou où nous avons assisté au marquage (*ferrada*) des jeunes veaux. L'un d'eux fut d'ailleurs baptisé « ardéchoise » en notre honneur.

- 20/09/1997 : **St-Pierreville**. Visite de la maison de la châtaigne et musée Ardelaine en compagnie de Sylvette Béraud-William.

- 19/09/1998 : **Montréal** (vers Largentière). Visite guidée du village avec M. Clément Fabre. Repas à Sanilhac. Rencontre avec l'association *les Raiols*. Musée Olivier de Serres au Pradel (Villeneuve-de-Berg).

- septembre 1999 : **Nyons**. Moulin à huile, distillerie de lavande. Visite de la vieille ville avec l'association *la Respelido*.

- Nous avons eu aussi l'occasion de rencontrer l'association des Vans « La Faraça »

1988 Parlarem aux Vans

1989 La Faraça rend la visite. Nous les recevons au château de Colombier le Cardinal. Le regretté Gérard Maruejouis est au centre de la photo. Il parle au micro

Au Temps de Radio Vivarés

1982 ... Sovenirs per Gérard Betton

Per tornar a *Radio Vivarais*, Noël poviá pas venir a la promèira emission, aviá dins mon sovenir un problema de santat. La faguèro doncas sol daube mon micro. Lionel fasiá la tecnica. Avió tot escrit e minutat. Ai retrovat una desena de pajas manuscritas. Èro pas tròp rassurat. Parlar la linga m'amusava pro, mesme se avió jamai ben agut l'abitudada de parlar coma aquò, de temps, de faire de discors. Demai avió pas mau perdut e sustot l'accent dau país. Racontèro... sustot ce que volió faire daube aquela emission... Escotèrem... los chantaires de l'epòca, Marti, Patric qu'amavo bien, e mai de collectages d'Ardecha coma lo disc de Laperche e Patrik Mazelier.

La segunda emission, lo mars d'après, lo 14/09/1982, qu'es lo Marc Noalha que me tenguèt companiá. Venguèt daube sa guitarra e coma aviá encara jamai enregistrat, pas le mendre disc, lo faguèrem chantar en direct. Avió mai una benda magnetica enregistrada dins un de sos concerts, qu'avió feita daube un brave magnetofòne a benda, un UHER, me sembla. Aquò èra de qualitat sufisenta e aquel enregistrament me serviguèt mai d'un còp per las emissions.

Emportats per nòstre plaser de parlar la linga, de faire viure nòstra cultura e benlèu mai un pauc enfiolats per los micros... despassèrem l'ora de l'emission. Lo lendeman me fasió jurar per de responsables de la ràdio que se prenián dejà au seriós. Per assurat avián rason, que fau començar e achabar a l'ora, mas las ondas liuras èran tament novèlas que nos semblava que tot èra permetut.

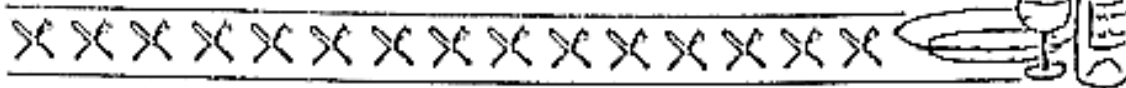
Lo 21 de setembre de 82 qu'èra la 3e emission e avió invitat Lois Reynaud qu'èra lo paire de Liònel, mon camarade de Ràdio Vivarés, l'un daus tres fondators de la ràdio e que per un temps voliá ben me faire la tecnica de l'emission tots los mars. Qu'es finalament daube aquesta 3° emission que comencèt la lonja lista daus invitats que venguèron d'un pauc de pertot.

Aicí fau parlar d'un personatge que marquèt nòstre començament. Lionel Reynaud, coma l'ai dit, un daus fondators d'aquela ràdio, faguèt rintrar son paire dins l'associacion sus una idèia que poviá mas me plaire. Fasiá d'informacions en occitan los jòus de vèspre e aquelas informacions, enregistraas, tornavan passar lo vendres a mejorn. Ancian empleiat de percepcion, Lois Reynaud èra sortit de las Boteiras, de Sant Martin de Valamas, sa linga, si la compreniam bien, semblava pas tròp la nòstra e qu'èra un bon moiens de monstrar la diversitat daus dialectes.

Se fasiá apelar « lo Berbenaire », mot boteirós per parlar de quauqun que « berbena », qu'es jamai content, un pauc renaire o renós, que totjorn rena. Enfin, qu'es çò que nos expliquèt Lois per çò que aquel mot, aici lo compreniam pas. De'n bada, daube lo temps d'auditors de la ràdio feniguèron per l'apelar « barba nèira ». Aquò li plasiá gaire, ilo qu'aviá jamai portat la barba.

Lo Berbenaire, doncas, fuguèt un daus fideles entremei los fideles daus debuts de l'aventura de Ràdio Vivarés. Ne'n fasiá una affaire de familha, en causa son garçon per assurat, mas teniá veraiment a sa linga. Finalament qu'es sa femna que participèt lo mai sovent a

LO BEURE E LO MINJAR ...

TARTIFLETA ARDECHESA

Par Lucette Rouchier

Per 4 personas :

- 6 a 8 tartifles (700 a 800 gr)
- 250 gr. De chastanhas cuèitas a l'aiga.
- 4 calhetas (450 a 500 gr) a las èrbas (chaul o bletas o salada etc...)
- 1 fromatge de COCORON (**COUCOURON**) au lait de vacha, o similar.
- òli d'oliva o de virasolelh
- sau e pebre.

-
- . Far cuèire los tartifles a la vapor daube lor pèl.
  - . Pelar puèi los tartifles e los copar en rondèlas.
  - . Copar las calhetas en rondèlas.
  - . Brisar franc grossièrament las chastanhas.
  - . òïlar un plat a gratin.
  - . Depausar una cocha de rondèlas de tartifles (la mitat) dins lo plat, salar e pebrar pas gaire.
  - . Cubrir daube las rondèlas de calhetas, repartir puèi las brisuras de chastanhas.
  - . Cubrir daube las rondèlas de tartifles que restan.
  - . Morselar lo fromatge daube sa crosta, recubrir tot lo plat.
  - . Botar dins lo forn prechaufat a 225° per 15 a 20 minutas.
  - . Servir chaud accompanhat, o non, d'una salada verda.
- Nòta** : davant tot, se pòt far revenir las rondèlas de tartifles dins una padèla daube un pauc d'òli (mas ès mai gras ...)

Radio Vivarés *suita de la paja 14*

las emissions, Odeta, èra una franc bona chantaira.

Doncas, lo Berbenaire fuguèt naturalament l'invitat de la 3° emission e aduguèt un de sos amics : Lucien Montagnon d'ès Le Monestèir. Lucien aviá son parlat de la Vocança, aque-la valaa que d'Anonai nos mena vès Lo Puei. Trabalhava a la papetariá de Vidalon, mas nos explicava que davant aviá fait lo maçon e mesme totas las lòias de saison, la « dalha » coma disiá. Nos parlava de l'usina, nombrós èran encara aqueles que parlavan la linga, ajotava mesme : « Los joines que parlan pas, comprenon tot. »

Aquel Lucien èra un òme simpatic, populari, coma se disiá per parlar d'una persona sens manieras. De seguida lo telefòne sonèt e una femna lhi parlèt e lhi demandèt de cantar. Eiborsèt « Quand mon grand paire samenava son aveina... », mas sa chançon, aquela que nos galèt fuguèt « La Moneitèra », que baptisava « la feïra de vès lo Monestèir ». (*de seure*)

ESCOTAR per Marc Noalha

Velhaa, L'Escabòt

Le nouveau CD du chœur L'Escabòt est sorti. Plein de beaux chants à découvrir.

Lo darreir cd dau grope vocal de las valaas occitanas d'Itàlia es una meravilha. Coma lo bon vin, la musica e las vòtz daus amics de Fabrizio Simondi se bonan aube lo temps. Ai-cí encara fan un torn de la Granda Occitània aube de chants tradicionaus : País de Niça, Gasconha, Roergue, Auvernha, Valaa dau Ròse, Val San Martin en cò de ielos, e *Lo boier* qu'es d'en pertot. I trovem mai de chançons d'autors d'encuei : Nadau (Gasconha), Masi-no Anghilante (Valaas occitanas), Lluís Llach (Catalonha). E, per completar lo tot : un chant internacionalament coneissut, lo famós *Amazing Grace* de l'Anglés Jonh Newton (segle XVIII), vengut *Meravilhosa Gràcia* dins una reviraa de Fabrizio ; una chançon francesa de Montehus, *Gloire au 17ème* (vengut *Glòria al XVII*), sus la mutinariá dau 17^{eime} regiment d'infantariá que vouguèran pas reprimir la revòlta daus vinhairons en 1907. Poiem encara apondre una chançon sus un tema de la *Sinfonia dau Novèl Monde* de Dvo-rak.

Veiquià un disc d'una qualitat rara de musicalitat e d'armonisacion e d'una diversitat rica. Quelos qu'an apreciat L'Escabòt quand son venguts es Anonai aurán a còr de se procurar quest enregistrament.

Se pòt achaptar sus lo site : <https://www.espaci-occitan.com/botiga/fr/303-chant> .

Poiètz anar veire mai : <http://www.escabot.com> per conèisser un pauc mai lo grope.

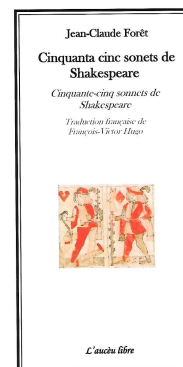
LEGIR per Gerard Betton

Legir Shakespeare en occitan... ? mesme pas en songe ! e veiquià que lo Joan-Claudi Forêt l'a fait !

Se avètz jamai pogut legir la poesia de Shakespeare, e mai se l'avètz dejà legià, veiquià la chança d'una descuberta novela en occitan. Cinquanta cinc sonets (sus 154) son presentats aquí en occitan e en anglés, daube mai la traduccion francesa de François-Victor Hugo.

Una presentacion bilinga (occitan – francés) nos adut d'informacions preciosas. A la fin dau liure, un estudi sus Shakespeare e lo sonet infinit.

Aqueste petit liure, es una perla. *Edicion L'aucèu libre, 12 €*

Lo Rat

dau Patric Cròs

Lo rat Tèl ama feneïrar
Lo rat Chitica es franc croei
Lo rat Spotina viu en Russiá
Lo rat Tatolha es naissut a Niça
Lo rat Madan minja ren la jorna
Lo rat Fèt fuma tròp
Lo rat Bijacob dansa bien
Lo rat Maa ama la plèva

Lo rat Biòt ne'n vòu encara mai
Lo rat Mi joa a las cartas
Lo rat Maïana conta d'istòra de l'India
Lo rat Diòactif se vei la nueit
Lo rat Msèsdos viviá en Egipte
Lo rat Monaire viu dins las chemineias
Lo rat Pia e lo rat Piaunaire contan lhòrs sòus
Lo rat Vanòl pica si manca d'aiga
Lo rat Còbama a eissublat son bas
Lo rat Bachaire fai que parlar
Lo rat Jasthan es franc seche
Lo rat Buson es lo darreir brolhat
Lo rat Veparti fai la viá tota la nueit
Lo rat Chàs e lo rat Chos minjan los pilhons
Lo rat Cina ama la sopa
Lo rat Valhac ama pas la pola au pòt
Lo rat Chmaninòf fai de la musica
Lo rat Bilhaire fai de bien au mau d'eschina
Lo rat Faelnadal tapa dins la bala
Lo rat Scassa viu a Marselha
Lo rat Camlorotge a un tresaur
Lo rat Panui fai sas Pascas
Lo rat Fatalha vau pas grand veiaa e lo rat Clum pas mai
Lo rat Diovivarés nos a bien galats
Lo rat Contenenencarauna ama las blagas

A.G. de Parlarem en Vivarés

Se farà lo **sande 23 de març a 10 oras**

(sala Joan Jaurès dau GOLA, avenua de l'Euròpa, Anonai.)

- 9 h 45 acuelh
- 10 h A.G.

Será mai l'ocasion lo 23 de contunhar daube **la jorna occitana**.

Après la tanariá, en 2018, vos propausem d'aqueste an lo lo tema dau « *papèir* ». Coma la tanariá, la papetariá fuguèt, e es encara, una activitat importanta d'Anonai.

Lo matin

- 11 h15 introduccion a la jorna
- 12 h dinnar (se pòt adurre la biaça sus plaça)
- 13 h 30 Despart per lo Musèu de las papetarias Canson e Montgolfier de Vidalon.
- 14 h Presentacion generala per Marie-Hélène Reynaud, conservatriça dau musèu.
- 15 h Visita comentaa dau musèu...

Era un còp ...los Trobadors

De la fin dau sècle XI josca la debuta daus ans 1300, los trobadors an fait resplandir la lenga d'òc.

Ne'n comptem mai de 500 daube quauquas trobairitz (las femnas trobadors) e son des-triats en 5 generacions. Venguts de totes las classas de la societat, de Guilhem de Peitieu, duc d'Aquitana a Marcabrun, enfant abandonat . Fuguèt l'atge d'aur de nòstra lenga.

Dins quauques numeròs (12 a 15) dau Grinhon, se parlèt daus trobadors. (Guilhem de Peitieu, Beatritz de Diá, Pons de Chaptuelh, Bernat de Ventador)
Anem parlar queste còp de **Peire de Vic**.

Peire de Vic (naissut a Vic en Carladès (Vic-sur-Cère) en 1143, mòrt en 1209 o 1210 a Vinça) fuguèt monge (moeine) benedictin a Montaudon e fuguèt mai trobador, aranda lo rei d'Aragon Alphonse II, Richard Còr de Lion (que fuguèt trobador, ilo mai) o Dalfin d'Auvernha

De ilo avem ditz-a nòu poesiàs : cansós, tensós o sirventès

A escrit una tensó (veiaa de dialòg) onte conte l'entervaa de Sant-Julian, patron daus viatjaires daube Dieu.

Conta que Sant Julian es anat de pertot en país d'òc per saver si l'ospitalitat èra totjorn una valor d'aquesta societat. La tensó dessina una carta d'Occitaniá, manca mas lo Daufinat mas la fin es perduá.

Peire de Vic

Las darreiras linhas parlan dau Vivarés.

Veiquià çò que ne'n ditz Peire de Vic, per la paraula de Sant Julian:

Anc, de Vivares, non ac clam, qu'oms estrainz agues set ni fam ni fos cochaz.

La traduccion ne'n es : *Jamais du Vivarais il n'eut plainte qu'un étranger y eût soif ni faim, ni qu'il y fût tourmenté (ou angoissé ou repoussé).*

N'i a mai de 800 ans l'ospitalitat e l'acuelh èran desjà de valors daus Ardechès.

Patric Cròs

Trenta ans de temps.

Fai trenta ans de temps, naisseguèro. De questo moment, ma maire se rampèla que, quand sortiguèt de l'espital e que me portava dins sos braços, las flors de tots los arbres èran sortiàs e ofrissián de tots caires las colors primairencas. Mon paire, la tèsta en l'air, se soven que las montanhas dau matin èran blanchas de neu, tament gentas. Savián pas que, au cuer de lhòr país qu'avián quitat, bretonava au mèsme moment un petit novèl dins la paurilha occitana : lo Grinhon. Mainaa de la prima, èra la petita flor d'un monde que s'eissublava. Conscrits, ielo e mi, pasmens, nos coneguèrem tard mas sièm venguts de bons companhs.

Trenta ans après, las flors venon tròp tust, las montanhas an la color de las cendras. Las bèstias, petitas coma grandas crevan d'en pertot. Nòstre monde s'esbòlha, coma s'esbolhèt nòstre lenga per tornar dire çò que disiá dejà lo Joan Bodon i a un dimi sègle. Lo liam social se destrutz, las sasons desaparlan, l'aiga manca dins nòstres rius, las tèrras s'apaurisson chasque jorn un pauc mai. L'arbre que portèt totas las flors occitanistas, vai pas franc ben. Sas flors se veian totjorn, de novèlas venon encara, mas es a l'ombra d'arbres mai grands que l'escondon e lhi empachan de veire lo solelh. Lo Grinhon e mi festem nòstre aniversari mas sens tròp voler agachar lo futur.

I a trenta ans ma mameta fasiá de son jardin son reiaume de patz e de beutat : aimava las flors coma degun. Se meriguèt lo mès passat après aver tot eissublat. Iela, sens zò voler, me donèt lo gost per nòstra lenga e nòstra cultura : èra una de las racinas de mon arbre occitan. Lo temps trascòla, e los arbres, coma sas flors, deperissan. Avans, èra pas un problèma que la viá trovava totjorn son chamin. Mas encuei ? Per esperar festar seissanta ans dins quello monde qu'es en marcha forçaa cap a la siá fin, nos disem que seriá benleu ben d'escriure sus tots los murs :

« Encuei coma deman, volem viure (e pas surviure) au país. »

Quentin

**“ANC, DE VIVARES, NON AC CLAM,
QU’OM ESTRAINZ AGUES SET
NI FAM NI FOS COCHAZ.”**

(Jamais, du Vivarais, il n’y eut
plainte qu’un étranger
eût soif ni faim, ni qu’il
y fût tourmenté.)

Peire de Vic

